

SAVAŞIN ONUNCU YILI VEYA 'TARİHİN TEKERRÜRÜ'

Deniz BERKTAY

Blog No: 52
14.08.2018

Soyledik.com (11 Ağustos 2018)

Deniz Berktay

İçinde bulunduğumuz günler, Rusyayla Gürcistan arasında patlak veren ve tarihe Beş Gün Savaşı olarak geçen Rus-Gürcü Savaşının onuncu yıldönümü. Bu vesileyle, o dönemde ne olmuştu ve 2008 yılı bütün eski Sovyet coğrafyası açısından neden kritik bir yıldı, hangi gelişmelerin olabileceği 2008 yılında belli olmuştu, bu konuları kısaca irdelemekte fayda var. Zira, Ukraynayı 2014 yılında Rusyayla savaşın eşiğine getiren ve Ukraynanın Kırım ve Donbas gibi bölgelerinin Kiev yönetiminin denetiminden çıkmasında, 2008 yılındaki gelişmelerin önemli etkisi vardı ve Ukrayna açısından aslında kriz, 2008 yılında geliyorum demişti.

Bilindiği üzere savaş, Gürcistanın ayrılıkçı bölgelerinden Güney Osetyada Gürcü ve Oset kuvvetlerinin çatışmasıyla başlamış, daha sonra Abhazya ayrılıkçı bölgesi de savaşa girmiş ve Rus tanklarının Tiflise bir saat mesafeye kadar sokulması üzerine çatışmalara son verilmiş; savaş, Rusyanın Abhazya ve Güney Osetyadaki ayrılıkçı yönetimlerin bağımsızlık ilanlarını tanımasıyla sonuçlanmıştı.

Güney Osetya Sorununun Kökleri

Sovyetler Birliği döneminde Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin içinde bir özerk il (Güney Osetya) ile iki özerk cumhuriyet (Abhazya ve Acara(Batum bölgesi)) bulunuyordu.

Bugünkü Güney Osetya bölgesinin eski yüzyıllarda Gürcü derebeylerine ait olmasına karşılık, 1500lü yıllardan itibaren, Osetlerin bir kısmı Kafkas Dağlarından inerek, bu bölgelere yerleştiler ve zamanla, bu bölgede sayıca üstün duruma geldiler. Sovyetler Birliği döneminde bu bölge, Gürcistan içinde özerk bir il haline getirildi. Sovyetler Birliğinin son dönemlerinde Güney Osetyada özerkliğin arttırılması eğilimleri güçlenirken, aynı dönemde Gürcü milliyetçiliğinin yükselişe geçmesi ve Gürcistanda 1990 yılı sonunda yapılan seçimleri radikal milliyetçi çizgideki Zviad Gamsahurdianın kazanması, Osetlerdeki özerklik isteğinin ayrılma isteğine dönüşmesine yol açtı (Gamsahurdia, Gürcistandaki diğer etnik grupları işgalciler olarak niteleyerek, Gürcü olmayan etnik grupların tepkisini çekmişti). Sonuçta, daha Sovyetler Birliği dağılmadan (Sovyetler Birliği, 1991in Aralık ayında dağılacaktı), Gürcülerle Osetler arasında silahlı çatışmalar başladı. Güney Osetleri, bağımsızlıktan ziyade, Rusya Federasyonu sınırları içindeki Kuzey Osetyayla birleşmeyi (yani, Rusya Federasyonuna katılmayı) istiyorlardı. O dönemde Gürcistanın henüz düzenli silahlı kuvvetlere sahip olmaması ve Osetlere Rusyanın etkin destek vermesinin de sonucunda, Tiflis yönetimi, Güney Osetya üzerindeki denetimini tamamen kaybetti. Aşağı yukarı aynı tarihlerde, benzer gelişmeler, Gürcistanın bir diğer bölgesi olan Abhazyada da yaşanmış ve Abhazlarla Gürcülerin daha Sovyetler Birliği dağılmadan başlayan çatışmaları, Tiflis yönetiminin bu bölgedeki denetimi tamamen kaybetmesi ve Abhazyada yaşayan 250 bin kadar Gürcünün trajik bir şekilde bu bölgeden göç etmesiyle sonuçlanmıştı.

Gürcistanın ilk cumhurbaşkanı olan radikal milliyetçi Zviad Gamsahurdianın kısa sürede (1992 başlarında) devrilmesi ve yerine SSCBnin eski Dışişleri Bakanı Eduard Şevardnadzenin gelmesi de, ülkenin bütünlüğünü yeniden sağlamaya yetmedi. Çünkü, herşeyden önce Rusya, bu iki ayrılıkçı bölgeyi, Gürcistanı denetim altında tutabilmek için araç olarak kullanıyordu. Fakat yine de, 1990ların başlarından, 2004 yılına kadarki dönem, nisbeten sakin geçti.

Dondurulmuş Çatışma Bölgeleri

Abhazya ve Güney Osetyanın bağımsızlık ilan etmelerine karşılık, Rusya yönetimi, Gürcistanı tamamen kendisinden uzaklaştırabilecek hareketlerden kaçınarak, bu bölgelerin bağımsızlık ilanını tanıma yoluna gitmemekteydi. Böylelikle 1990ların başlarından 2008 yılına kadar bu iki bölge, eski Sovyet coğrafyasındaki dondurulmmuş çatışma bölgesi olma özelliklerini korudular (eski Sovyet coğrafyasında, silahlı ayrılıkçı hareketlerin başgösterdiği ve statükonun kısmen sabit kalarakdondurulmuş çatışma bölgesi haline dönüşen dört bölge bulunmaktaydı: Bunlar, Gürcistandaki Abhazya ve Güney Osetya, Moldovada Slav kökenli nüfusun yaşadığı Transdinyester ve Azerbaycanın Dağlık Karabağ bölgesi idi. 2014ten sonra bunlara, Ukraynanın doğusundaki Donbas bölgesi de katılacaktı).

Gürcistanda 2003 sonunda patlak veren ve 2004 başlarında Mihail Saakaşvilinin cumhurbaşkanı olmasıyla sonuçlanan ve tarihe gül devrimi olarak geçen Batı yanlısı ihtilalden sonra, bölgede tansiyon yeniden yükselmeye başladı. Saakaşvili, iktidara geldikten çok kısa bir süre sonra, 2004 başlarında, Gürcistanın özerk bir cumhuriyeti

olmasına rağmen Tiflis yönetimine kafa tutan ve Rusya yanlısı çizgi izleyen Batumdaki Acara Özerk Cumhuriyetine ve bu cumhuriyetin lideri Aslan Abaşidzeye karşı tavır aldı ve Batumdan da elde ettiği kitlesel destek sayesinde, Abaşidzeyi Moskovaya kaçmak zorunda bırakıp Acaristanda merkezi hükümetin kontrolünü sağladı. Böylelikle Rusya, Gürcistandaki önemli bir etki aracından mahrum kalmış oluyordu. Ertesi yıl, 2005te, Gürcistandaki Rus üslerinin kapatılmasına ilişkin anlaşma imzalandı. Diğer taraftan Gürcü yönetimi, NATO üyeliğini başlıca dış politika öncelikleri arasında sıralamakta ve ülkeye Amerikalı askeri yetkililer getirilmekteydi. Bütün bunlar, Rusyayı kaygıya sürüklemekteydi. Saakaşvili yönetiminin 2004 yılında Güney Osetyada ateşkes hattına Gürcü kuvvetlerini sokması da, bölgede suların epey ısınmasına neden olmuştu.

Kosova Faktörü

Fakat bölgedeki krizi tırmandıran asıl gelişmeler, 2008 yılı başlarında görüldü. 2008in Şubat ayında, Kosova yönetimi, Sırbistandan bağımsızlığını ilan etti ve bu bağımsızlık kararı, Batılı ülkeler tarafından tanındı. Bu tarihe kadar uluslararası hukukta bir federasyonu oluşturan federe birimlerin bağımsızlığını elde etmesi meşru kabul ediliyor, buna karşılık bir devlet içindeki özerk bölgenin bağımsız olmasına sıcak bakılmıyordu. Nitekim, 1991-92 yıllarında Yugoslavya Federasyonu dağılırken, bu federasyonun parçaları olan Hırvatistan, Slovenya, Makedonya ve Bosna Hersekin bağımsızlıklarının tanınması, uluslararası toplumda meşruluk tartışmasına yol açmamıştı. Buna karşılık Kosova, Sırbistan bünyesinde bir özerk bölgeydi ve Rusya, Kosovanın bağımsızlığını tanımanın, uluslararası hukuku alt üst edeceğini söylüyor ve bunun eski Sovyet coğrafyasında yansımalarının olacağını söyleyerek, yani, Abhazya, Güney Osetya, Transdinyester ve Dağlık Karabağ bölgelerine işaret ederek, Batı dünyasına misilleme imasında bulunuyordu. Kosovanın bağımsızlığının Batı dünyası tarafından tanınmasından kısa bir süre sonra, yine 2008 yılı başlarında, Abhazya ve Güney Osetyadaki ayrılıkçı yönetimler, tanınma çağrısıyla Rusyaya başvurdu. Bu tarihten sonra Rusya yönetimi, Batılılar uluslararası hukuku kendilerine göre yorumlayıp Kosovalı Arnavutları bağımsız kılıyorlarsa, biz de hukuku benzer doğrultuda yorumlarız ifadesiyle özetlenecek bir yaklaşım sergilemeye başladı. Bunun ilk örneği, Rus-Gürcü Savaşı sonrasında Abhazya ve Güney Osetyanın bağımsızlığının tanımasında görülecek, bir diğer örneği ise, 2014 yılında Rusyanın Ukraynanın Kırım Özerk Cumhuriyetini ilanında kendisini gösterecekti. Nitekim, Ukraynada Batı yanlılarının 2014 yılının şubat ayında ihtilal yaparak iktidara gelmesinin ardından ülke genelinde oluşan karışıklık ortamında, nüfusunun büyük çoğunluğunu Rusların oluşturduğu Ukraynanın Kırım Özerk Cumhuriyetine Rus milisleri müdahale edip onların denetimi altında 16 Mart 2014te yapılan referandumda Kırımın Rusyaya katılması yönünde karar çıkacak ve Rusya Cumhurbaşkanı Vladimir Putin, Kırımın ilhakına ilişkin yaptığı konuşmada, Kırımdaki yönetimin, Kosova Parlamentosunun 2008de kullandığı hakkı kullanarak kendi kaderini tayin ettiğini söyleyecekti.

Beş Günlük Savaş

Beş Gün Savaşı olarak adlandırılan Rus-Gürcü Savaşı, Oset milisleriyle Gürcü kuvvetleri arasında 2008in Ağustos ayı başında silahlı çatışmaların yoğunlaşmasıyla başladı (çatışmayı kimin başlattığını söylemek, güç). Fakat Saakaşvili yönetiminin, 2004te Acaristanda (Batum) yaptığı şekilde bir oldu-bittiyle Güney Osetyada denetimi sağlayacağını ve Batılı ülkelerin kendisini destekleyeceğini düşünerek ileri harekata girişmesi, savaşın sıcak aşamasını başlatmış oldu. Ayrıca Saakaşvili, 2008in başında Rusyada Vladimir Putinin cumhurbaşkanlığından başbakanlığa geçmesi ve yerine, daha kararsız izlenimi veren Dmitri Medvedevin cumhurbaşkanı olduğu şartlarda Rusyanın olaylara hızlı müdahalede bulunacağına ihtimal vermiyordu. Fakat olaylar, Saakaşvili yönetiminin beklediği şekilde gerçekleşmedi. Gürcü kuvvetleriinn Güney Osetyanın merkezi Tshinvaliyi ele geçirmesinin ertesi günü Rusya, Güney Osetyadaki vatandaşlarının öldürüldüğü gerekçesiyle, Güney Osetyaya müdahale etti. Güney Osetyada yaşayanların hemen hemen tamamı, Rus vatandaşlığı almıştı ve Rusya şimdi, buraya yapacağı müdahaleyi, vatandaşlarını koruma gerekçesi ile meşrulaştırıyordu. Savaşın ikinci günü, diğer ayrılıkçı bölge olan Abhazya da, Güney Osetyayla yaptığı ittifak anlaşmasını gerekçe göstererek, Gürcistana savaş açtı. Rus birlikleri, Tiflise bir saat mesafede yer alan ve önemli yolları merkezinde bulunan Gori kentini ele geçirdiler. Fakat hem bu noktada Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozynin arabuluculuk girişiminde bulunması, hem de Rusyanın Tiflise girmeyi planlamaması nedeniyle, Rusya, harekatı durdurdu (Gürcistanda ilerlemeye devam etmesi halinde, hiçbir şekilde meşru gösteremeyeceği bir işgal hareketine girişmiş olacak ve kendisine düşman bir nüfusla karşı karşıya kalacaktı. Ayrıca, Gürcü Ordusunun savaşın öncesindeki birkaç yılda, Rusyanın tahmin ettiğinden daha iyi eğitildiği, daha hazırlıklı olduğu görüldü).

Tarih, Tekerrür Etti

Taraflar arasında ateşkesin imzalanmasından kısa bir süre sonra, Ağustos ayı sonunda Rusya Parlamentosu, Abhazya ve Güney Osetyanın bağımsızlığını tanıdığını ilan etti. Böylelikle Rusya yönetimi, kendi deyimiyle, uluslararası hukukun tek taraflı değiştirilmesine izin vermeyeceğini göstermek istiyordu. Ne var ki, Rusyanın tahmininin aksine, Abhazya ve Güney Osetyanın bağımsızlığının tanınması, Rusyanın müttefiki olan ülkelerden bile destek bulmadı. Kazakistan, Batıya Rusya dışındaki en önemli çıkış yolu olan Güney Kafkasyada bulunan Gürcistanla ve genel olarka Batı dünyasıyla ilişkilerini tamamen bozacak böyle bir adımı atmaktan kaçındı. Bizzat kendisi Tayvan Sorunu ile uğraşan Çin Halk Cumhuriyeti de, Rusyaya destek vermedi. Hatta, Rusyaya ekonomik açıdan bağımllı olan Belarus bile, Rusyayı bu konuda desteklemedi. Hatta Belarus, bu konuda Rusyayla arasına mesafe koyarak, bu krizi, Batılı ülkelerle ilişkilerini düzeltmek için bir fırsat olarak kullanacaktı. Tıpkı, 2014teki Rus-Ukrayna Krizinde aldığı tavırda olduğu gibi. Sonuçta, Rusyanın ardından sadece Nikaragua, Venezzuela, Büyük Okyanusta ufak bir ada ülkesi olan Nauru ve son olarak, bu yılın mayıs ayında, Suriye, Abhazya ve Güney Osetyanın bağımsızlığını tanıdı. Rusyanın eski Sovyet coğrafyasındaki bütün örgütlenme ve bütünleşme çabalarına rağmen, bir zamanlar Sovyetler Birliğinin sahip olduğu ve kendisini her şart altında destekleyecek müttefiklere sahip olmadığı ortaya çıktı. Buna karşılık Rusya, Doğu Avrupa ve eski Sovyet coğrafyasında istemediği gelişmelere

karşı çok kararlı direniş göstereceğini, artık Boris Yeltsin döneminin Rusyası olmadığını göstermiş oldu. Ayrıca, Batılıların Kosovada statükoyu değiştirmesine karşılık, kendisinin de eski Sovyet coğrafyasında statükoyu değiştirmekten çekinmeyeceğini ve bunu yaprken Batılı ülkelerin argümanlarını kullanacağını (halkların kendi kaderini tayin hakkı, soykırıma karşı mücadele), ortaya koydu. Yukarıda söylediğimiz üzere, Rusya 2014te Kırımda bağımsızlık referandumu düzenlettirip burasını kendi topraklarına katarken de, Batılıların Kosova Sorununda kullandıkları argümanları kullanacaktı. 2014teki Kırım Sorununda aslında beklenmedik olan tek şey, Rusyanın bu sefer bir adım daha ileri giderek, bir bölgedeki ayrılıkçıların bağımsızlık ilanını tanımakla kalmayıp buraları Rusya topraklarına kattığını açıklaması oldu. Diğer taraftan, Batılı ülkelerin tepkisinin cılız kalacağını öngören Rusya yönetimi, bu bölgedeki ülkelere, Batıya gözü kapalı güvenmemeleri gerektiği mesajını vermiş oldu. Bu açıdan bakıldığında, 2014teki Rusya-Ukrayna krizi sırasında Batılı ülkelerin Rusyanın Kırımı ele geçirmesine seyirci kalmış olmaları, şaşırtıcı değildir.

Beklenebilecek bir diğer gelişme ise, Rusyanın kendi vatandaşlarını gerekçe göstererek Ukraynaya müdahale etmesi ihtimaliydi. Zira Rusya, Güney Osetyaya müdahale edip Gürcistan kuvvetleriyle çatışmaya girerken bunu Gürcü askerlerinin Rus vatandaşlarını katletmesi ile meşrulaştırmaya çalışmıştı. Aynı dönemlerde, Ukraynanın Kırım Yarımadasındaki Rusya Konsolosluğunun yarımadada yaşayanlara Rus vatandaşlığı verdiği, Rus pasaportu dağıttığına ilişkin haberler, Ukrayna basınında sıkça görülmekteydi. Kimi Ukraynalı uzmanlar, Rusyanın gelecekte, Güney Osetyada yaptığı gibi, Kırımdaki Rus pasaportlu kişileri gerekçe göstererek onları kurtarma adına Ukraynaya müdahale edebileceğini söylüyordu. Nitekim, Rusya, 2014te Ukraynanın Kırım Özerk Cumhuriyetine müdahale ederken, buradaki Rus vatandaşlarını koruma gerekçesini de öne sürecekti.

Kısacası, on yıl önceki Rus-Gürcü Savaşı, Rusyanın bu bölgeye Batıyı sokmamak için artık herşeyi yapmaya kararlı olduğunu, bu çerçevede statüko değişikliğine gitmekten çekinmeyeceğini göstermişti. Savaş ayrıca, bu bölgedeki yönetimlerin, Batı yanlısı dış politika izleseler bile, Rusyanın tavrını hesabakatmaları gerektiğini ortaya koymuştu. Batılı ülkeler de, bu bölgedeki ülkeler için Rusyayla savaşmayacaklarını daha o zamandan gösterdiler (2014 yılında da, dönemin ABD Başkanı Obama, ABDnin Kırım nedeniyle Rusyayla savaşa girmeyeceğini söyleyecekti) Rusyanın (ve diğer yabancı ülkelerin) bir ülkenin vatandaşlarına pasaport dağıtmasının ileride o ülkeye müdahaleyi kolaylaştıracağı da, bu savaşta görüldü (üstelik Ukrayna vatandaşlarına pasaport dağıtan tek ülke, Rusya değil; Ukraynanın batı bölgelerinde Romanya Rumen kökenlilere, Polonya Polonya kökenlilere, Macaristan ise Macar kökenlilere pasaport ve vatandaşlık veriyor).

Dolayısıyla, bu coğrafyada belli şartlarda kimin nasıl tepkiler vereceği, hangi ülkenin nelere dikkat etmesi gerektiği, 2008deki Rus-Gürcü Savaşında net olarak görünmüştü. Bu tabloyu iyi göremeyenler içinse 2014te tarih tekerrür etmiş oldu.

Yazar hakkında :

Atıfta bulunmak için: BERKTAY, Deniz. 2026. "SAVAŞIN ONUNCU YILI VEYA 'TARİHİN TEKERRÜRÜ'." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Blog No.2018 / 52. Ağustos 14. Erişim Ekim 30, 2026. https://www.avim.org.tr/Blog/SAVASIN-ONUNCU-YILI-VEYA-TARIHIN-TEKERRURU

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır